

HLAVNÍ TÉMA

JUDIKATURA JAKO FENOMÉN

Produkce soudů zaznamenává stále rostoucí trend. Každoročně české soudy vydají více jak 3.000.000 soudních rozhodnutí a jejich význam v české právní praxi roste stejně, jako roste jejich počet. Na tom se opakovaně shodují právníci napříč všemi právními profesemi a tématu judikatury už byla nejednou věnována celá odborná konference či alespoň nějaký ten kulatý stůl. Letos se toto téma objeví jako samostatný odborný blok na 8. ročníku kongresu Právní prostor 2018, který se koná ve dnech 24.–25. 4. 2018, na Seči.

Podstatné je však významové odlišení pojmů „soudní rozhodnutí“ a „judikát“. Judikáty určité nejsou soudní rozhodnutí, která nepřesahují svým dopadem skutkové okolnosti individuální soudní kauzy. Naopak judikátem rozumíme rozhodnutí soudu zpravidla vyššího stupně, které obsahuje obecný nebo zobecnitelný výklad určité normy nebo principu. Eventuálně toto rozhodnutí samo určitou normu nebo princip, obvykle v souvislosti s právním předpisem, vytváří.

Judikatura tak má zcela jistě neoddiskutovatelný význam jak v aplikační praxi soudů, tak v normotvorné činnosti státu a příznivě působí rovněž vůči principu právní jistoty, jehož součástí je předvídatelnost práva v podobě legitimního očekávání v konstantní soudní rozhodování, vycházející z předchozí zkušenosti, pravidel, a rozhodování typově podobných případů, vedoucí k zamezení existence libovůle při výkladu právního předpisu.

Ostatně občanský zákoník reflektoval tento apel na princip ochrany oprávněné důvěry v právo, který se dlouhodobě opakovaně objevoval především v rozhodovací praxi Ústavního soudu¹, a do znění svého paragrafu 13 zahrnul toto ujednání, které výše uvedenou premisu potvrzuje, když uvádí:

§ 13, zákon č. 89/2012 Sb.

„Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.“

Toto ustanovení tak jistě otevírá možnou diskusi nad formálně právní závazností judikatury. Jsou tedy rozsudky závazné jen pro strany konkrétní kauzy? Názory na jasnou odpověď se liší. Jedna skupina odborné právní veřejnosti se domnívá, že ne, neboť podle nich se občanský zákoník přihlásil k přesahu soudní moci do moci zákonodárné a přinesl do soudního rozhodování větší prostor, další k tomu

dožívají, že podle nich se judikatura postupně stává (nepřesným) pramenem práva, a také to, že pro judikaturu vzniká ideálně prostor především tam, kde se v legislativě objevují chyby, nebo je příliš obecná, anebo naopak až příliš kazuistická, případně tam, kde zákonná úprava chybí zcela.

Za posledních zhruba deset, patnáct let se ve vztahu k judikatuře výrazně zvýšil význam aktivního působení procesních stran v rámci soudního sporu, ve kterém jsou právní zástupci stran nuceni aktivněji přispívat k vyhledání „správného“ právního řešení. Odkaz na judikaturu v podání je tak dnes již jeho naprosto standardní součástí. Podání bez uvedení vybraných judikátů podporující samotnou právní argumentaci mnozí advokáti vnímají jako nezodpovědné chování vůči svým klientům.

Potřeba orientace v judikatuře však platí jak pro soudce, tak pro právní zástupce procesních stran, ale čím dál více také pro běžné občany, neboť až na příkladu konkrétního životního příběhu často pochopí významový obsah dané normy. Judikatura sice není formálně závazná, ale poskytuje sílu podpůrného argumentu (interpretace práva), mnohdy také návod, pro další (nejen) soudní rozhodování.

Uchopení judikatury a snaha o definování jejího místa v systému českého právního řádu tak nabývá na své důležitosti, a to přesto, že náš kontinentální systém není oproti angloamerickému vystaven na zkušenosti a přirozeném vývoji z praxe (precedentech), ale na tradici psaného práva (co je psáno, to je dáno). Z podpůrného pramene práva se tak postupně rodí pramen nezbytný, neboť v praxi takto judikatura často působí. Její nezastupitelné místo je tak zcela jistě v rámci argumentace v soudním podání, v následném soudním rozhodnutí (zejména v jeho části odůvodnění), a samozřejmě v odborné autorské činnosti (především při tvorbě komentářové či monografické literatury). Pravidelně se však na příkladech skutečných příběhů z praxe, začíná rovněž objevovat v oborových profesních periodických, ale i lifestyleových časopisech, jako návod, jak řešit konkrétní životní situaci.

Podle mého názoru proto nelze pochybovat o rostoucím významu judikatury v českém právním řádu. Její poznávání, zkoumání, hodnocení a používání je a bude nepostradatelným nástrojem a metodou práce každého právníka, ať již působí kdekoliv.

JUDr. Ing. Petra Gříbková | vedoucí právník a koordinátor
VIP projektů společnosti ATLAS consulting spol. s r.o.

¹ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 25. 11. 1999, sp. zn. III. ÚS 470/97.

Na právním portálu
Právní prostor.cz naleznete
v nejbližších 14 dnech
i tato témata:

Pět otázek pro Danielu Zemanovou

Řízení o vyloučení člena orgánu z funkce

Odpůrčí žaloba u nevykonatelné
pohledávky

PC hry a patenty

WWW.PRAVNIPROSTOR.CZ

MONITOR OCHRANA OSOBNÍCH ÚDAJŮ (GDPR)

CHCI BÝT PŘIPRAVEN NA GDPR VČAS

STRUČNĚ

SOUTĚŽ O NEJLEPŠÍ ČLÁNKY „UKAŽ SVOU KREATIVITU VII“ ZNÁ VÍTĚZE

Již sedmý ročník úspěšné soutěže o nejlepší článek s právní tematikou „Ukaž svou kreativitu VII“ vyhlásil právní informační systém CODEXIS ACADEMIA, ve spolupráci s redakcí právního portálu Právní prostor.cz a Svazem průmyslu a dopravy.

NAD PROBLÉMEM DISKONTINUITY JUDIKATURY VE VZTAHU K ZÁKONNÉ ÚPRAVĚ

Úvod

Princip dělbý státní moci, který se považuje za výchozí ústavní princip demokratických států, předpokládá, pokud jde o vztah mezi mocí zákonodárnou a mocí soudní, že jakmile je právní předpis přijat, je jeho interpretace a aplikace výlučně věcí moci soudní. Zákonodárce může ovlivnit postup soudů při aplikaci právního předpisu pouze jeho změnou či zrušením tehdy, reaguje-li na interpretační a aplikační závěry soudů, které podle okolností potvrzuje například upřesněním textu právního předpisu tak, aby odpovídal soudní judikatuře, nebo naopak vyvrací tím, že mění význam textu tak, aby dal jasně najevo, že interpretační závěry mají být odlišné.

Z pohledu adresátů právní regulace, tedy fyzických a právnických osob, jsou ovšem judikatorní závěry klíčové, neboť s jistotou nadsázkou lze říci, že není rozhodující, co říká zákon, nýbrž co říkají soudy o tom, co říká zákon. Bez ohledu na skutečnost, že judikatura soudů se nepovažuje v tuzemském právním prostředí za pramen práva, její účinky na právní praxi, postup adresátů právní regulace, rozhodně nelze podceňovat.

S ohledem na hierarchickou výstavbu soudní soustavy a mocensko-organizační funkci interpretace a aplikace práva je zřejmé, že nejvýznamnější roli z tohoto hlediska mají vrcholné soudy soudní soustavy, a to z toho důvodu, že jejich závěry nelze procesně účinným způsobem zpochybnit právě proto, že jde o soudy stojící na samém vrcholu soudní soustavy. Problémem je v této souvislosti případná koncentrace rozhodovací pravomoci, ke které dochází tehdy, je-li soudní soustava završena jednou jedinou soudní institucí.

Za situace, kdy míra relevance (významnosti nebo závaznosti) soudních rozhodnutí je dána nikoliv formálními znaky (uznáním precedenční závaznosti soudní judikatury jako typického rysu dané právní kultury), nýbrž především stupněm přesvědčivosti předložené argumentace podporující vyslovené interpretační závěry, dochází v takovém případě k tomu, že se omezuje diskurs podporující formulaci přesvědčivých argumentů, neboť je nahrazován autoritou v duchu teze Thomase Hobbesa „auctoritas, non veritas facit legem“. Z tohoto hlediska lze považovat za pozitivní, že soudní soustava v České republice má pomyslné tři vrcholky, a to Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud a Ústavní soud. Jakkoliv formálně je na samém vrcholu soudní soustavy Ústavní soud z toho prostého důvodu, že jeho potencionální přezkumné pravomoci (z hlediska dodržení ústavnosti) podléhají rozhodnutí obou nejvyšších soudů, přece jen někdy dochází k určité formě judikatorního konfliktu, v rámci kterého se oba nejvyšší soudy odmítají podřítit obecné závaznosti závěrů Ústavního soudu. (To samozřejmě neplatí ve vztahu k instanční závaznosti, tj. tehdy, rozhodne-li Ústavní soud v konkrétní věci, protože pak musí

být jeho rozhodnutí v konkrétní kauze bez výhrad akceptováno.) Z pohledu adresátů právní regulace je taková situace v zásadě příznivá, neboť brání určitému utracení soudní judikatury a podporuje právní diskurs.

Judikatorní změna

Předchozí odstavce objasnily některé aspekty podtrhující význam soudní judikatury pro právní prostředí, a to i v právní kultuře nezaložené na soudním precedentu. V návaznosti na tyto úvahy je možno provést úvahu nad důsledky, které přináší tzv. přelomová rozhodnutí, tj. taková, která mění dlouhodobě ustálený přístup soudů k určitým otázkám. Jedná se o rozhodnutí, která nepředstavují pouhé zpřesnění dosavadní judikatury, resp. nejsou projevem jisté evoluce v judikatuře týkající se určité otázky.

Jde o rozhodnutí, která v samém základu popírají či mění dosavadní judikatorní závěry, resp. účinky dosavadní právní úpravy, a to při jinak nezměněné právní úpravě. Takových rozhodnutí je relativně velké množství. Jako příklad lze uvést náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3701/15 ze dne 10. 1. 2017, který změnil dosavadní judikaturu obecných soudů podmiňující vznik členství v družstvu (za účinnosti obchodního zákoníku) přítomností člena na ustavující schůzi družstva. Jiným příkladem může být náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 190/15 ze dne 13. 9. 2016, který zpochybnil judikaturu obecných soudů v otázce nepřípustného souběhu funkcí statutárních orgánů právnických osob s činností vykonávanou v pracovním poměru.

V takových případech vyvstává zásadní otázka, jaké dopady má takové rozhodnutí na již existující právní vztahy, které jsou typově shodné se vztahem, který byl předmětem takového rozhodnutí. Jde o to, zda mají být dříve vzniklé vztahy posuzovány podle příslušného rozhodnutí, nebo zda má ono rozhodnutí působit pouze *pro futuro*, tedy jeho dopady budou vztaheny pouze na vztahy vznikající po takovém rozhodnutí, případně zda existují i další alternativy. Lze vyslovit předpoklad, že v tuzemském právním prostředí neexistuje a nebo není dodržována jednotná koncepce, podle které by byly dopady soudních rozhodnutí měnících dosavadní judikaturu nebo určitý způsob interpretace a aplikace práva posuzovány.

Dále budou uvedeny příklady několika rozhodnutí, na nichž bude zároveň demonstrována problematičnost některých přístupů.

Prvním příkladem je rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013. Podstatou tohoto rozhodnutí byl závěr Ústavního soudu o tom, že v případě spotřebitelských smluv nemohou být ujednání o smluvní pokutě zásadně součástí tzv. všeobecných obchodních podmínek, nýbrž toliko spotřebitelské smlouvy samotné (listiny, na niž spotřebitel připojuje svůj podpis).

Ústavní soud v tomto případě narušil dosavadní praxi podnikatelů, judikatorně v zásadě nijak nepochybněnou, používajících k poskytování jejich služeb formulářové smlouvy, jejichž podstatná část obsahu byla vymezena odkazem na všeobecné obchodní podmínky či jiné podobné dokumenty. Součástí těchto všeobecných smluvních podmínek, na něž samotná formulářová smlouva odkazovala,

pak byla mj. ujednání různé sankční povahy včetně ujednání o povinnosti hradit právě smluvní pokutu. Ústavní soud blíže uvedl: „Je třeba zdůraznit, že obchodní podmínky ve spotřebitelských smlouvách na rozdíl třeba od obchodních smluv mají sloužit především k tomu, aby nebylo nezbytné do každé smlouvy přepisovat ujednání technického a vysvětlujícího charakteru. Naopak nesmějí sloužit k tomu, aby do nich v často nepřehledné, složitě formulované a malým písmem psané formě skryl dodavatel ujednání, která jsou pro spotřebitele nevýhodná a o kterých předpokládá, že pozornosti spotřebitele nejspíše uniknou (například rozhodčí doložka nebo ujednání o smluvní pokutě). Pokud tak i přesto dodavatel učiní, nepočíná si v právním vztahu poctivě a takovému jednání nelze přiznat právní ochranu.“

Důvodem, pro který je zde rozhodnutí uváděno, není souhlas či nesouhlas se závěry Ústavního soudu, nýbrž skutečnost, že došlo k narušení dosavadní nijak nepochybněvané praxe při formulaci smluvních ujednání, resp. formě smluvních ujednání. Není známo, že by až do vydání zmíněného nálezu byl obsah všeobecných obchodních podmínek určitým způsobem restringován.

Číst více na www.pravniprostor.cz

JUDr. Jan Tryzna, Ph.D. | Katedra teorie práva a právních učení Právnické fakulty Univerzity Karlovy

ROZHOVOR

IVO POSPÍŠIL

„Ústavní soud není deus ex machina a soudci ústavního soudu nejsou blanickými rytíři,“ říká k možnému vlivu Ústavního soudu na současnou politicko-spoločenskou situaci jeho generální sekretář. Směřujeme k formální závaznosti judikatury? Formuje rozhodovací praxi Ústavního soudu veřejné mínění? Na tyto a další otázky odpovídá JUDr. Mgr. Ivo Pospíšil, Ph.D.

Na dubnovém kongresu Právní prostor se mohou účastníci těšit na Vaše vystoupení v rámci bloku „Fenomén judikatury v právu“. Je v roce 2018 judikatura větším fenoménem, než tomu bylo před deseti či dvaceti lety?

Ano, nepochybně tomu tak je. Příčin je celá řada. Předně se zvětšuje množství judikátů, ale zejména povědomí právnické, ale i širší veřejnosti o ní. To zase souvisí s rozvojem informačních technologií a databází, v nichž se lze se soudními rozhodnutími snadno seznámit. Souvisí to i s generační obměnou: ony databáze mají větší oblibu u mladších právníků, kteří jsou schopni v nich různými analytickými nástroji

pokračování na straně 3

Poradenství a administrace veřejných zakázek a koncesí

- Komplexní služby v oblasti veřejných zakázek a koncesí
- Zajištění administrace a poradenství ve veřejných zakázkách

www.otidea.cz

OTIDEA
EXPERTI - PRAKTIKI - LIDE

E-mail: info@otidea.cz

Tel.: 295 565 120

ODPOVĚDNOST NEZLETILÝCH ZA ČERNOU JÍZDU

II. senát Ústavního soudu (soudce zpravodaj Jiří Zemánek) vyhověl ústavní stížnosti Plzeňských dopravních podniků, a. s. a zrušil rozsudek Okresního soudu Plzeň-město, neboť jím bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu a právo vlastnit majetek.

Podstatou sporu v řízení vedeném u Okresního soudu Plzeň-město byl nárok stěžovatele na neuhrazené jízdné se zákonnou přírůžkou v celkové výši 3000 Kč včetně úroku z prodlení, uplatněný vůči žalované (v tomto řízení vedlejší účastnice). Stěžovatel svůj nárok podal přímo proti nezletilé vedlejší účastnici dvakrát využila vozidlo městské hromadné dopravy provozované stěžovatelem bez platného jízdního dokladu. Okresní soud žalobu zamítl jako neúvodnou, neboť dospěl k závěru, že žaloba neměla být podána přímo proti nezletilé vedlejší účastnici, ale proti její zákonné zástupkyni – matce, která s ní byla v době přepravní kontroly a proto za nehrzení jízdného a sankce odpovídá. Jiná situace by dle soudu nastala v případě, kdy nezletilý nastoupí do dopravního prostředku ze své vlastní vůle bez doprovodu zákonného zástupce, v takovém případě by bylo na místě žalovat přímo nezletilého. Stěžovatel s tímto závěrem nesouhlasí a namítá, že mu soud založil povinnost, které při provádění kontroly nemůže nikdy dostat. Přepravce totiž nemůže bezpečně seznat, zda nezletilý cestuje s dospělou osobou a zda ta je právě jeho zákonným zástupcem či nikoliv.

Ústavní soud dospěl k závěru, že je ústavní stížnost důvodná.

[celý článek](#)

ČLÁNEK

POZNÁMKA K SOUDCOVSKÉ TVORBĚ PRÁVA

Je pramenem práva pouze zákon v úzkém slova smyslu anebo je možné při respektování principu dělby moci přiznat možnost tvorby práva soudům, když lze nalézt podobnost soudních aktů se sekundárními normativními právními akty? Proč nelze soudcovskou tvorbu práva opomínat či odmítat s ohledem na uznávaný systém rovnováhy a brzd v právním státě? Demokracie není budována výlučně jen na principu dělby moci, který převládá v prezidentské a parlamentní formě vlády. Obdobně funguje koncentrace moci v parlamentarismu.

Problematika dotváření (resp. tvorby práva soudem) a jeho závaznosti je v poslední době v centru zájmu právní teorie i praxe. Vedou k tomu různé okolnosti. Za klíčovou je možné považovat tradiční pnutí zakódované v právním regulování kontinentálně evropského systému – poměrování předstev zformulovaných v právní normě a předpisech – úhelníci, vzoru, modelu ve formě opožděného či opoždujícího se a statického pravidla chování za dynamickou a značně flexibilní společenskou realitou.

Jestliže se sejde tento fakt s potřebou rozhodnutí (zvláště) obtížného případu, dochází k naléhavé potřebě překonat tento stav cestou některé z tzv. nadstandardních interpretačních metod. Výsledek aplikačního procesu potom představuje rozhodnutí ve formě slovního vyjádření poněkud „něčeho jiného“ než výslovné ustanovení právní normy, která byla v základu této kauzy.

Dle mého mínění se nejedná o nikoli zas tak moc pod sluncem nového. V základu každého rozhodovacího procesu je totiž určité jemnější náhled a posouzení

VÝKLAD ZÁKONA VE PROSPĚCH SPOTŘEBITELE

I. senát Ústavního soudu (soudkyně zpravodajka Kateřina Šimáčková) vyhověl ústavní stížnosti stěžovatele, který se před obecnými soudy domáhal po žalované vodárně vydání bezúvodného obohacení spočívajícího v jím omylem zaslaném přeplatku na vodném a stočném, který vodárna započítala na jeho údajný nedoplatek z předchozího období.

Stěžovatel uzavřel s žalovanou vodárnou smlouvu o dodávkách vody a v jeho domě byl osazen vodoměr. Po šesti letech došlo k výměně vodoměru a při této příležitosti i k jeho odečtu a vyúčtování spotřeby vody a stěžovateli byl fakturován nedoplatek. Stěžovatel však uvedený nedoplatek odmítl zaplatit a sdělil žalované, že spotřebu vody považuje za chybně změřenou. Když poté uhradil na zálohách omylem vyšší částku, než bylo potřeba, vodárna této situaci využila a na tuto částku si započítala neuhrazený nedoplatek. Stěžovatel s tímto postupem nesouhlasil a žádal proto vodárnu o vrácení omylem zaplacené částky. Když se svou žádostí neuspěl, obrátil se na soud.

Okresní soud dal ve svém rozhodnutí stěžovateli za pravdu a uznal, že ze všech předložených důkazů vyplynulo, že nenastaly žádné skutečnosti, které by vysvětlovaly, proč se spotřeba v domě náhle a dočasně významně zvýšila. Dospěl proto k závěru, že spotřeba vody byla chybně změřená a vodárna proto neměla žádnou pohledávku vůči stěžovateli, kterou by si mohla na omylem uhrazenou částku započíst. Uložil jí proto, aby tuto částku stěžovateli vrátila. S tím však nesouhlasil krajský soud.

[celý článek](#)

zcela konkrétní a originální věci, individuálních subjektů na základě všeobecného, abstraktního a všeobjímajícího pravidla. Výsledkem této vědomé a cílevědomé činnosti potom logicky musí být určitá jedinečnost v mnohosti.

Termín „soudcovské právo“ bývá obvykle chápán v různém smyslu. Jedním z možných přístupů, který lze v obecně-teoretickém písemnictví nalézt a v této souvislosti připomenout, je vysvětlení spočívající v náhledu, že se vlastně jedná o vytváření právních norem konkrétních, tj. individuálních od nižšího normotvůrce, na základě norem obecných daných zákonodárcem vyšším. „Soudcovské rozhodnutí není v žádném případě pouze užíváním práva, nýbrž současně pokračováním v průběhu zákonodárstvím se odehrávajícího procesu tvorby práva. Jest aktem individualizace používané generální normy.“ Další možný náhled, v historické genezi pozdější, představuje a využívá tento význam ve smyslu a pojetí „dotváření právních norem“, které ji detailněji zpřesňuje, rozvádí, konkretizuje a specifikuje. Tato terminologie byla patrně zvolena proto, aby bylo

pokračování na straně 4

ROZHOVOR

... vyhledávat, možná v nich i objevovat souvislosti, které na první pohled nejsou patrné, hledat nové souvztahy, ale i rozpory a na ně upozorňovat. Navíc práce s judikaturou byla po roce 1990 brána jako protipól právnímu (normativnímu) formalismu 70. a 80. let, jako jakýsi příklon ke common law tradici práva. Hledání obdobných případů, jejich srovnávání, hledání podobností a odlišností a vlastní rozhodovací využití toho či onoho je navíc větší intelektuální výzvou, než prosté vyhledání jedné právní normy a subsumce dané skutkové situace.

Pak je zde ještě europeizační vliv – k práci s judikaturou nás vedou evropské soudy, ať už je to ESJP nebo SD EU, jejichž činnost je výrazně založena na hledání podobností a odlišností ve své vlastní rozhodovací činnosti (pokud nahlédnete do rozsudků obou soudů, jsou doslova protkány odkazy na vlastní judikaturu).

Zdá se mi, že pokud jde o soustřeďování judikatury, existují zde ještě určité rezervy. Máme sice k dispozici veřejně dostupné databáze všech rozhodnutí Ústavního soudu a obou nejvyšších soudů, ale nadále postrádáme veřejně přístupnou databázi skutečně všech soudních rozhodnutí. V tom za zahraničím zaostáváme.

Na druhou stranu fenomén judikatury má i svoje opačné úskalí a měli bychom být před nimi na pozoru. Hrozí, že se nakonec vytratí ona intelektuální výzva, která z práce s judikaturou vyplývá, její používání se stane stejně formalistickým, ne-li formalističtější, než byl onen normalizační pozitivismus 70. a 80. let. Zkrátka v množství soudních rozhodnutí se opět ztratí základní úloha práva a soudu: nalézt spravedlivé uspořádání lidských vztahů. A upřímně, ne každé soudní rozhodnutí si zaslouží být zváno judikátem, měli bychom umět rozlišit, co je hodno následování a co nikoliv. Jinak řečeno, soudní judikatura může být dobrý sluh, ale také zlý pán.

Výčty judikatorních rozhodnutí obsahují již téměř všechna podání a přednesy procesních stran, které se o rozhodovací činnost soudů opírají. Směřujeme k formální závaznosti judikatury?

Je to přesně ona inflace judikatury související s veřejnou dostupností rozhodnutí, s informatizací práva. Když to hodně vulgarizuju, a ruku na srdce, je uvádění judikatury skutečně vždy výsledkem analýz a úvahy podatele, a v kolika případech jde jen o proces copy-paste, nežádka s cílem rozhodující soud zahrnout informacemi, a tak trochu jej zmást? Z pohledu soudce mám za to, že si podatel nepomůže, pokud jeho podání je od začátku do konce shromážděním výňatků z nepřehledného množství rozhodnutí soudů různých stupňů. Nežádka to objasnění dané věci vůbec nepomůže.

Jak jsem už uvedl, judikatura může být dobrým sluhou, vodítkem, jakousi vyšlapávanou cestou, která nás snadno provede spleť práva, ale neměli bychom směřovat k naprosté formální závaznosti judikatury. Tím se připravíme o onu intelektuální výzvu a o to, že výklad práva je otevřeným procesem, který má navíc soud činit v souvislosti s konkrétní kauzou, která je vždy jedinečná. Pokud hovoříme o závaznosti judikatury, měli bychom tím mít na mysli povinnost soudů se s judikátem argumentačně vypořádat, nikoliv jej slepě následovat jenom proto, že je to judikát vyššího soudu. Smyslem závaznosti není právo petrifikovat, ale zajistit jeho předvídatelnost, vyloučit libovůli a zajistit rovnost adresátů právní normy před zákonem (tedy dosáhnout toho, že stejné případy jsou rozhodovány stejně). Mimochodem, je proto zbytečné hledat důvody závaznosti v nějakém novém formálním postavení judikatury jako pramene práva.

[celý rozhovor](#)

Mgr. Bc. Klára Švandelíková | spolupracující redaktorka

ROZHOVOR

LUKÁŠ KRÁLÍK

Všechna pravomocná soudní rozhodnutí by měla být publikována, říká a v rozhovoru pro Právní prostor JUDr. Lukáš Králík, Ph.D. Se svým příspěvkem zabývajícím se tématem tvorby a publikace judikatury vystoupí na kongresu Právní prostor 2018.

Kam až sahají počátky tvorby soudních rozhodnutí?

Pokud máme na mysli zpracování a zaznamenání soudních rozhodnutí do písemné podoby, tak můžeme určité náznaky vystopovat již v dobách starověku. V naší západní evropské kultuře můžeme nejméně již od středověku prokazatelně potvrdit existenci speciálních knih či sbírek sestavovaných ze soukromé iniciativy, včetně tvorby právních vět. V nějaké formě se vyskytovaly ve více zemích, ale můžeme určitě českou tradici řadit mezi ty nejstarší a nejvyspělejší.

Co podstatného ovlivnilo jejich podobu na území České republiky?

V našem českém prostředí je tradice tvorby upravených soudních rozhodnutí dlouhá a nepřetržitá. Je vzácné, že i v průběhu mnohých dějinných zvratů se forma záznamů zásadně neměnila. Bývaly sepsány obecnější právní závěry na podkladě konkrétních soudních případů. A stejně jako dnes byly zobrazeny abstrakty v právních větvách používány pro pozdější normativní věty do textů zákonů.

Najdeme nějaké výraznější rozdíly v ostatních zemích kontinentálního práva?

Forma publikovaných upravených soudních rozhodnutí je v naší evropské tradici v podstatě obdobná. V jednotlivých kulturách se liší především formou úpravy původních textů. Někdy jsou editované judikáty velmi rozsáhlé s detailním popisem skutkových i právních závěrů, jindy naopak mohou mít formu pouhého abstraktu na pár řádek.

V případě Spojených států bývají judikáty označeny stranami sporu. Domníváte se, že by přijetí tohoto způsobu označování mohlo pomoci ve výraznějším využívání dostupné judikatury?

Označování judikátů jmény stran sporu nemá vskutku v našem prostředí tradici. Určité pojmenování konkrétních případů by jistě přispělo k mnohem lepší identifikaci jednotlivých kauz či rozhodnutí. Ostatně, kdo z nás si je schopen v praxi pamatovat konkrétní spisové značky či čísla jednacích? Spíše než pojmenování podle stran sporu by ale bylo možná vhodnější pokoušet se zavést tzv. populární název (např. podle předmětu sporu) jako určitý identifikátor.

Měla by dle vašeho názoru být publikována všechna rozhodnutí?

Určitě. Hovoříme samozřejmě o pravomocných rozhodnutích. V dnešní době totální elektronizace

naší společnosti (i když v případě nižších soudů se elektronizace stále tak totální a samozřejmá nejeví) by to mělo být nezbytností. Na úrovni vrcholných soudů k tomu již jejich vlastní iniciativou došlo. V případě nižších soudů se tak bohužel stále neděje. Ministerstvo spravedlnosti vykonávající státní správu soudů má v tomto značný dluh. Argumentace poukazující na velkou administrativní či ekonomickou náročnost, případně namáhavou anonymizaci, je při použití informačních technologií poněkud lichá. Stačí se podívat, jak si s tím poradili například v sousedním příbuzném slovenském prostředí.

Vývojem si neprošla jen tvorba ale i publikace rozhodnutí. Jakým způsobem jsou dnes tvořeny sbírky soudních rozhodnutí?

V dnešní době jsou ze zákona zřízeny oficiální sbírky našich vrcholných soudů. I dnes mají stále zákonnou povinnost vydávat ve sbírkách vybraná rozhodnutí a tím přispívat ke sjednocování rozhodovací praxe. Je nutno zdůraznit, že tyto sbírky a jejich judikatura je primárně určena především pro soudy samotné, tj. nižší soudy, a ne pro ostatní právnickou veřejnost. Judikáty do sbírek jsou vybírány v procesu tzv. připomínkového řízení. Tento systém vybraných a upravených judikátů může být dnes nazírán z určitého pohledu jako přežitý, pokud máme k dispozici elektronicky publikovaná všechna rozhodnutí.

Pojmy soudní rozhodnutí a judikát bývají často zaměňovány jako synonyma. Vnímáte rozdíl mezi těmito výrazy?

Je neblahou zvyklostí v naší současné praxi směřovat tyto pojmy. Mělo by být opakovaně a systematicky zdůrazňováno, že ne každé soudní rozhodnutí může naplňovat parametry judikátu. Jinak řečeno, každý judikát je soudním rozhodnutím, ale již ne každé soudní rozhodnutí může splnit podmínky pro označení judikát.

Zjednodušeně můžeme říct, že judikátem by mohlo být rozhodnutí, které přesahuje skutkové okolnosti konkrétního případu a podává zobecněný výklad určité právní otázky (nejlépe dříve neřešené). Zároveň by to mělo být rozhodnutí obecně známé, publikované a dostupné.

Jak podle vás vypadá formálně ideální rozhodnutí?

Velmi zjednodušeně by forma soudního rozhodnutí, resp. samotného odůvodnění rozhodnutí, měla za prvé respektovat určité logické argumentační postupy, tj. shrnout skutkový stav, právní stav, argumentaci stran, a nakonec právní zhodnocení s určitým obecnějším přesahem. Není asi úplně nezbytné číst v drtivé většině textu problematiku procesních podmínek. Pokud máme na mysli čistě technické dělení, tak z hlediska případné citace je jistě velmi přehledné například dělit text odůvodnění do číslovaných odstavců či bodů. Tento trend se zatím dosti pomalu dostává do reálné praxe zásluhou alespoň části soudců vrcholných soudů.

Jakých chyb se právníci často dopouštějí při citování judikatury ve svých podáních?

Mohli bychom poukázat na první skupiny problematických citací jako především tzv. citace neúplné.

[celý rozhovor](#)

Šarlota Šudrychová | spolupracující redaktorka

naznačeno, že se konečkonců jedná o něco jiného než „konkretizace, zpestření či dotváření“ právních norem v rámci právního řádu „terciálními“ právními předpisy. Ať už při vědomí, že se zásadně jedná v konečném důsledku o podobnou, resp. až shodnou činnost nebo snahu zdůraznit anebo označit výrazněji její odlišnosti a jisté specifikum.

Konečně jakoby z opačného pohledu jeho možné pochopení a vymezení aplikační činnosti ve smyslu jejího chápání za specifický pramen práva, pak označovaná nejčastěji jako pramen v materiálním slova smyslu, který je jakýmsi opakem „práva zákonného“, což je realizováno v procesu cílevědomé tvorby práva na základě procesně určité cesty.

Soudcovské právo je ovšem na rozdíl od *ius scriptum* tvořeno v jiném právním procesu, nikoliv zákonodárného charakteru a zákonodárným orgánem v rámci předem stanoveného postupu, popřípadě delegovanými orgány moci výkonné jako jsou zejména vláda, ministerstva a jiné správní úřady (zde formálně vzato především jednotlivci v postavení úřední osoby), nýbrž činností soudcovskou, resp. soudního senátu a soudcem. Tento existující stav a nepopiratelný průlom je obvykle za druhé strany pohledu dosti citlivě vnímán zejména z obav o narušení jednoho ze základních principů demokratického a právního státu reprezentujícího „dělbou moci“.

Princip dělby moci se běžně považuje za jeden ze základních pilířů organizace demokratického a právního státu. Samostatně pozornosti by *prima facie* vyžadovala především otázka, co vlastně reprezentuje, resp. jakou roli plní. Připomínám, že se objevuje v právní a politické doktríně už od „nepaměti“, byť v každém období byla jeho idea namířena poněkud jiným směrem, v odlišném smyslu a měla plnit jinou roli.

Tak její náznaky lze vidět v díle Aristotela, jenž rozlišoval jakousi tripartitu „rad, úřadů a soudnictví“ přes existenci různé uspořádaných a členěných státních orgánů v římském imperiu s prvky jejich „oddělení“ a kontroly, jako bylo např. právo veta, kterým disponoval tribun římského lidu nebo i členění moci na civilní a vojenskou složku v římských provinciích.

Patrně od původnějšího Lockeho rozlišení moci zákonodárné, výkonné a federativní moci pak pochází navázání teorie Montesquieura, později interpretované jako dělení tří moci – zákonodárné, výkonné a soudní včetně jejich oddělení, rovnováhy a brzd.

Číst více na www.pravniprostor.cz

doc. JUDr. Jaromír Harvánek, CSc. | Právnická fakulta MU

PRÁVNÍ PROSTOR

Chcete si přečíst i starší čísla časopisu PRÁVNÍ PROSTOR?

Staňte se registrovaným uživatelem portálu a získajte přístup do archivu časopisu

ZAREGISTROVAT SE